

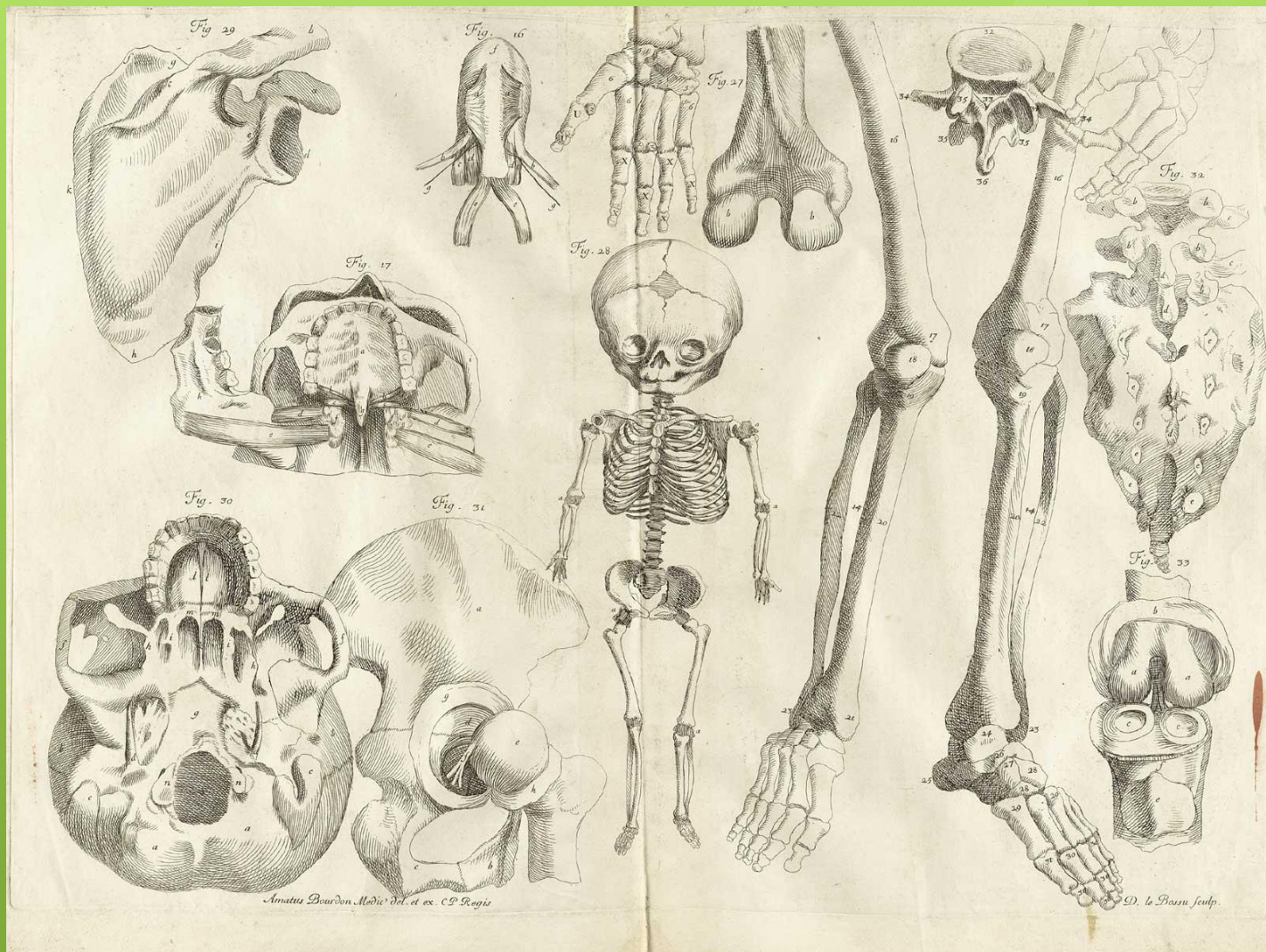

Медицина в добу Середньовіччя та Відродження

Виконала студентка 310 групи

Васіна Вікторія Геннадіївна

Медицина в добу Середньовіччя

Розвиток медицини в Середньовіччі позначений боротьбою двох суперечливих тенденцій – тенденцією до накопичення емпіричних (досвідних знань), а, відповідно, відходом від умоглядних основ медицини, та тенденцією контролю над медициною з боку католицької церкви та християнських догматів. Остання суттєво гальмувала процес розвитку медичного знання та його окремих галузей. Наукове знання, що народжувалось, жорстко підкорялось вимогам середньовічної схоластики та її головної тези – підкорення «істин розуму» (науки та філософії) «істинам віри». Через названі тенденції медичне знання часто носило відірваний від практики характер, а здобуття освіти полягало в заучуванні текстів основних авторитетів медицини, чиї праці були ретельно відредаговані в угоду церковній ідеології – Гіппократа, Галена, Ібн Сінні (Авіценни).

Середньовічні схоласти виключили з вчення Галена експериментальні дослідження в галузі будови та функцій живого організму, в той же час як деякі його теоретичні уявлення (про пневму, надприродні сили) були возведені в ранг релігійної догми. Спроби ж переосмислити погляди авторитетів медичної науки переслідувались церквою (так, відомий науковець Середньовіччя, філософ, алхімік Роджер Бекон за свої погляди 24 роки провів у в'язниці.).

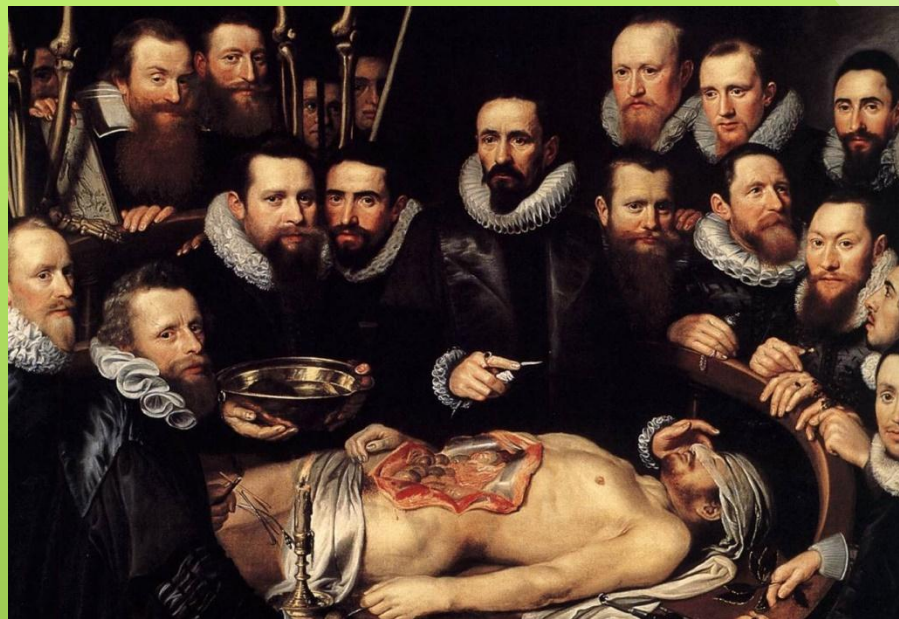
Саме алхімія стала містком між стародавньою традицією та зародженням досвідної, експериментальної науки. Беручи початок в Стародавньому Єгипті, алхімія була справою жерців – служителів релігійного культу, які виготовляли сплави різноманітних металів. Пізніше алхімія була запозичена давніми греками. В Середні ж віки з'явилась «мода» на алхімію, що пояснюється і філософськими причинами – як і філософія, алхімія прагнула вивести суще з одного-єдиного первоначала. До того ж, алхімічні дослідження дали ряд важливих практичних відкриттів – європейські алхіміки відкрили залізний купорос, вуглекислий амоній, сурму, освоїли способи приготування паперу та пороху. Загалом алхімію ділять на два види – внутрішню та зовнішню. Перша була спрямована на досягнення тілесного безсмертя, друга ж була одержима ідеєю перетворення будь-якого металу в золото за допомогою універсального засобу – «філософського каменю». Дані цілі зближували алхімію та філософію, тому не дивно, що алхіміки в той же час були філософами і навпаки. В той же час, будучи прикладним знанням, алхімія відкрила шлях формуванню хімії, а, отже, була споріднена з медициною (часто середньовічні лікарі в той же час були алхіміками).

Алхімік в лабораторії

Важливим явищем медицини середньовіччя була її інституціоналізація – почали з'являтися перші медичні навчальні заклади. В Європі першою була медична школа в італійському місті Салерно, заснування якої відносять до IX ст. Термін навчання там складав 5 років, після чого обов'язковим був рік практики. Кращим твором цієї школи була поема «Салернський кодекс здоров'я» *Арнольда Віланови (1235-1311)*. Поема присвячена дієтетиці та попередженню хвороб. Також в ній наведені деякі дані про будову людського тіла (кількість кісток, зубів, крупних кровоносних судин). Містився тут і традиційний сюжет – опис чотирьох типів темпераменту. Однак і навчання в медичних вузах страждало від диктату релігійних догматів – уявлення студентів про будову людини була поверховим, оскільки церква забороняла «пролиття крові» і розтин людських трупів.

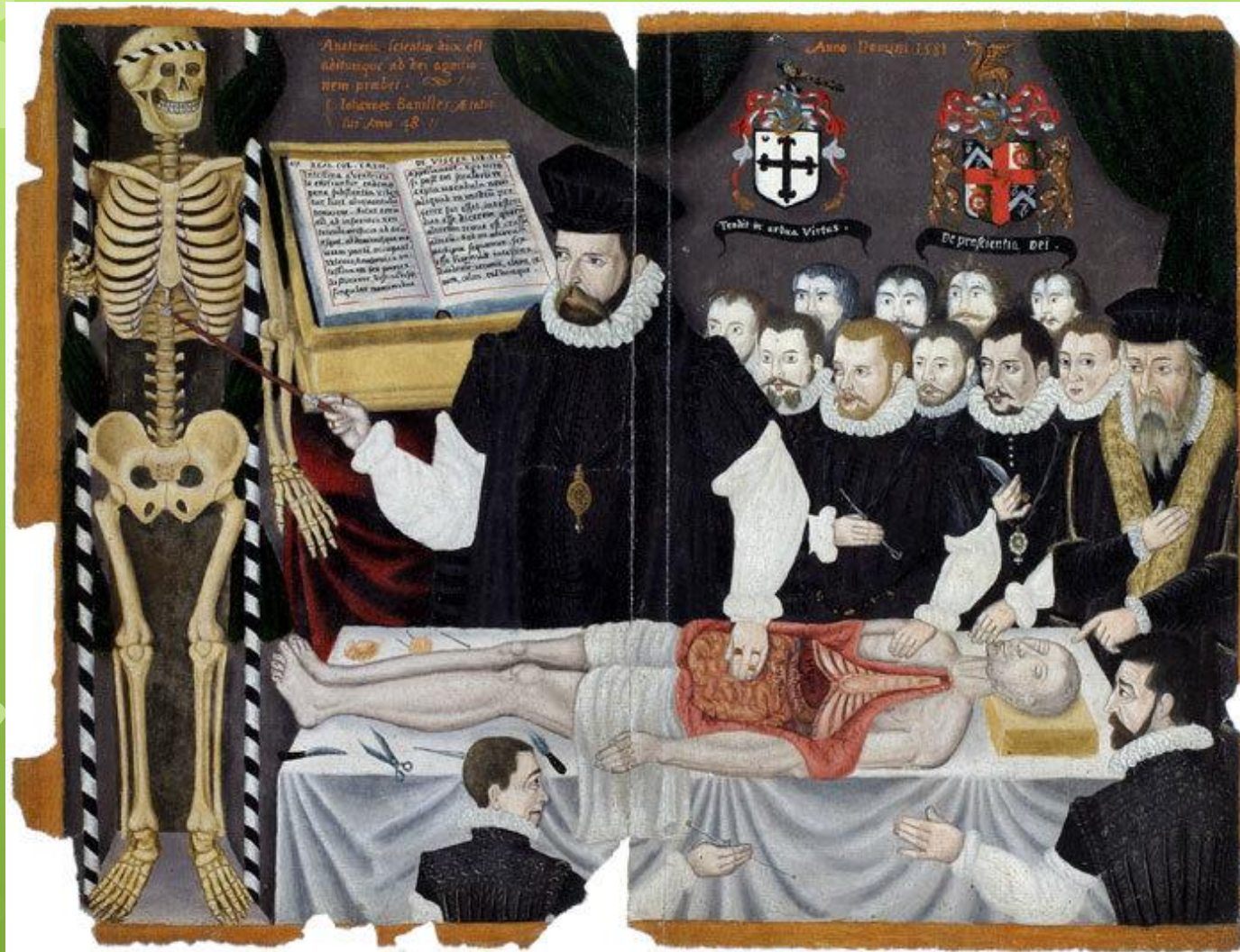

Подолання схоластичної спрямованості медицини, її більше практичний характер пов'язаний з двома факторами: хрестовими походами та епідемією інфекційних хвороб. Саме хрестові походи познайомили середньовічну Європу із досягненнями арабського світу, в тому числі з медициною – Європа відкрила для себе «Канон лікарської науки» *Ібн Сінни (980-103)*. Це була небачена для схоластичної медицини Західної Європи енциклопедична праця, яка систематизувала досягнення східної, візантійської, арабської та античної медицини. Ібн Сінна (в латинській транскрипції - Авіценна) заперечував містико-релігійні лікарські практики, дав повні і точні описи клініки туберкульозу, виразки шлунку, діабету.

Саме після хрестових походів в Європі за східним зразком почали будувати лікарні світського типу (до того вони існували лише при монастирях).

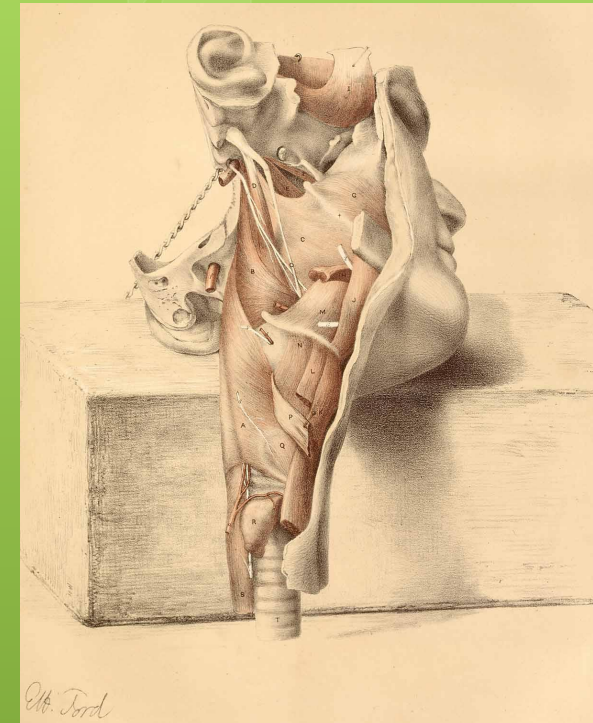
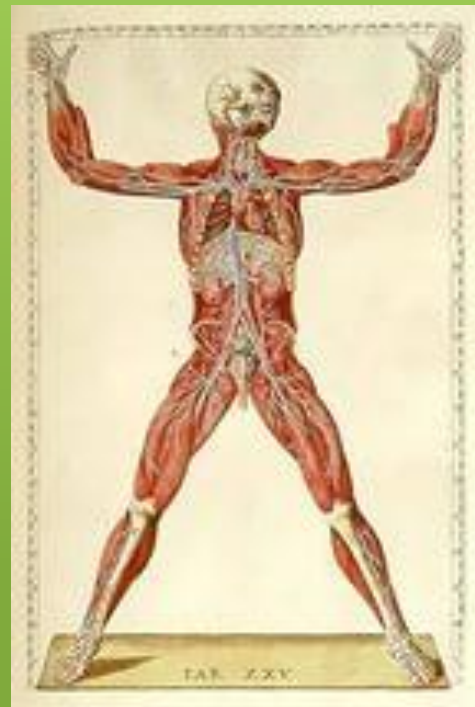
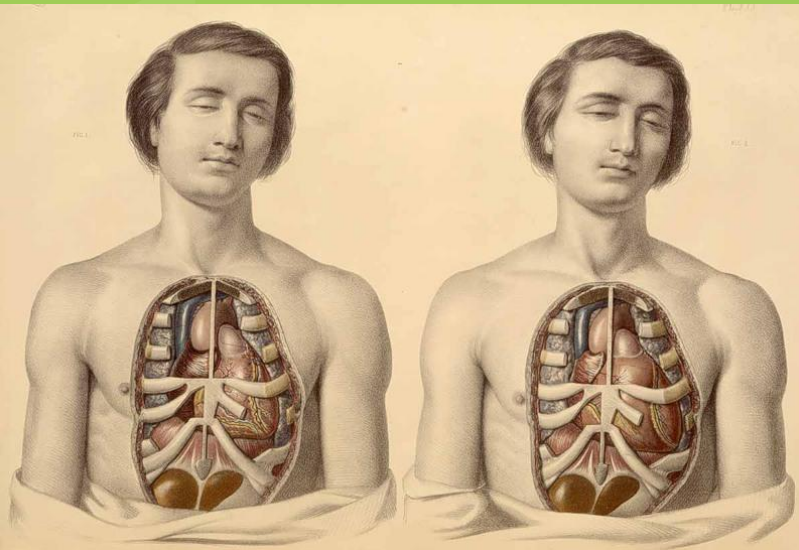
Інфекційні ж хвороби сприяли соціальній ефективності медицини, її практичній значущості. В результаті хрестових походів середньовічною Європою прокотились хвилі епідемій – спочатку лепри (прокази), а потім – чуми. Саме висока практична цінність медицини та необхідність звільнитись від догматичних релігійних оков і викликала розквіт медицини в епоху Відродження.

Медицина в добу Відродження

Прогресивні порівняно з метафізикою Середньовіччя віяння у філософії та науці не оминули і медицину. Філософський антропоцентризм породив неабиякий інтерес до людини не лише у її зв'язку з соціальними умовами існування, чи з Божеством, а й у відносинах із власним тілом. Саме тому в цю епоху зароджується як наука анатомія. Біля її витоків стояв геніальний художник та вчений *Леонардо да Вінчі (1452-1519)*. Він один з перших в Європі став розтинати трупи людей, систематично вивчати їх будову, застосовуючи нові методи дослідження (промивання органів, ін'єкції воску в шлуночки мозку та судин, розпил кісток та матки тощо). Справжнім же «батьком» анатомії вважається *Андреас Везалій (1514-1564)* («Про будову людського тіла»). Перший том його праці присвячений дослідженню кісток та суглобів, другий – анатомії м'язів, третій – кровоносним судинам, четвертий – периферійній нервовій системі, п'ятий – органам брючної порожнини, шостий – будові серця та легень, сьомий – анатомії мозку та органів чуттів. Анатомуючи трупи людей, Везалій виправив біля 200 помилок Галена, правильно описав скелет людини, її м'язи та внутрішні органи; описав клапани серця, створивши умови для обґрунтування кругового руху крові (першим мале коло кровообігу опише французький філософ та лікар Мігель Серет у 1553 р.).

Анатомічні дослідження стосувались не лише вивчення кола обігу, і зачепили інші системи організму. Так, Бартоломео Євстахій в 1563 р. дав детальний опис органу слуху в людини, включаючи слухову трубу, названу його ім'ям, а Габріель Фаллопій вивчав будову репродуктивних органів, розвиток людського ембріону та його судинної системи, вперше описав будову і функції маточних (фаллопієвих) труб.

На основі анатомії в епоху відродження почали розвиватись фізіологія, терапія, хірургія. Так, зародження фізіології як науки пов'язане з ім'ям англійського лікаря *Вільяма Гарвея (1578-1657)*, якому належить заслуга створення теорії кровообігу. Базуючись на відкриттях своїх попередників, він математично точно розрахував і експериментально обґрунтував теорію, згідно якої кров повертається до серця по малому і великому колам. Значний вплив на розвиток природознавства і фізіології зокрема справила діяльність видатного англійського філософа Френсіса Бекона (1561-1626). У своїй творчості він ставив питання не лише теоретичного (завдання та мета медицини), а й практичного характеру: вивчення анатомії не лише здорового, а й хворого організму, введення знеболювання, про розвиток бальнеології (розділу курортології, що вивчає походження та фізико-хімічні властивості мінеральних вод) тощо.

Сучасник Бекона, великий французький філософ, математик Рене Декарт став основоположником *ятрофізики* – напряму в природознавстві та медицині, що розглядав живу природу з позицій фізики. Декарт в найпростішому вигляді розробив схему рефлекторної дуги. Усі нерви він поділив на доцентрові, по яким сигнали поступають в мозок, та центробіжні, по яким сигнали з мозку рухаються до органів.

Іншим напрямком природознавства була *ятрохімія*. Представники цього напрямку вважали, що процеси, які відбуваються в організмі, є хімічними за своєю природою. Одним із основоположників ятрохімії вважається *Філіп Ауреол Теофраст Бомбаст фон Гогенхайм, відомий під псевдонімом Парацельс (1493-1541)*. Він одним із основоположників досвідного методу в науці, обстоював ідею об'єднання медицини та хірургії (остання була заняттям не медиків, а представників інших професій – парикмахерів, ремісників тощо та вважалась діяльністю, недостойною лікаря). Ця боротьба була відображенням боротьби умоглядної схоластики та практичної медицини. Саме діяльність Парацельса знаменує собою перехід від алхімії до хімії та застосування останньої по відношенню до медицини, від пошуку шляхів добування золота до виготовлення ліків.

Здоров'я, за Парацельсом, пов'язане з нормальним вмістом в організмі людини трьох начал – сіри, ртуті і солі; порушення цього вмісту і веде до хвороб. Недивно, що аптекарі епохи Відродження велику увагу приділяли саме тим препаратам, що вміщували ці три начала. Діяльність Парацельса мала ще один важливий наслідок – розширення аптекарської справи. В той же час рудименти алхімічного світогляду були досить сильними – так, вважалось що існує універсальний засіб проти усіх хвороб – *теріак* (з персидської «опіум»). Готувався він більш ніж з 70 елементів (імбир, аїр, алое, м'ята, ладан, чечевиця, шкірка лимона і т.д.).

В епоху Відродження продовжились епідемії інфекційних хвороб (сифілісу та віспи) в результаті колонізації американського та африканського континентів. Якщо середньовічна схоластична медицина не ставила за мету науково систематизувати інфекції прокази та чуми (а через це і не виробляти медичних препаратів для боротьби з ними), то розвиток експериментального природничо-наукового та медичного знання епохи Відродження призвів до розвитку вчень про контагію (зараження), біля витоків якого стояв італійський лікар *Джироламо Фракасторо (1478-1553)*. У своїх працях він описував інфекційні хвороби (віспу, кір, чуму, малярію, сказ, англійський піт, проказу), висував гіпотези про способи зараження. Однак зародковий стан експериментальної медицини не зміг виробити дієвих засобів боротьби з цими інфекціями.

Висновок:

Отже, медицина в епоху Середньовіччя та Відродження пройшла складний шлях від умоглядно-схоластичного, закутого в релігійні догмати вчення, до практичної експериментальної сфери діяльності, і впритул наблизилась до статусу науки. Поворот до останньої знаменує собою епоху Нового Часу.

Дякую за увагу))))